

Book Review

Viktor Aldrin

Skolavslutningar i kyrkan och spelet om religion i svensk skola

Skellefteå: Artos

(*Bibliotheca Theologiae Practicae* 101)

2018, 231 pp.

Under senare decennier har frågan om den sekulära skolans avslutningar i kyrkan diskuterats, ibland med stor intensitet. Som Viktor Aldrin i denna publikation anför, är den debatten inte särskilt väl beforskad, och det utgör ett gott skäl för att det presenterade arbetet görs tillgängligt för en intresserad publik.

I bokens inledning uppmärksammas förutvarande sparsamma forskning varfter, som en utgångspunkt för undersökningen, några nedslag i "Kyrkans och skolans gemensamma historia i Sverige" presenteras. I ett kapitel om sju "sakfrågor" behandlas bland annat "den icke-konfessionella skolan i en konfessionell miljö", med utgångspunkt i ett historiskt viktigt exempel: Uddevalla kommunstyrelses beslut 1996 att förbjuda skolavslutningar i kyrkan eftersom dessa anses kunna ge uttryck för en konfessionalitet vilken strider mot skolans sekulära grund, och dessutom riskerar att stöta bort elever utan kristen tillhörighet. Aldrin diskuterar vilka grupper det här är fråga om och menar att det tycks handla om "humanister", även om den aktuella debatten i större utsträckning kom att fokusera på muslimer.

Den lokala debatten i fallet Uddevalla har intresse också för dagens diskussioner kring skolavslutningar, och

övriga "sakfrågor" som behandlas av Aldrin får också här sägas vara av relevans. Det handlar inte minst om hur begreppet diskriminering tolkas och tillämpas i relation till religion och religiös tro. Är det diskriminerande att genomföra avslutningar i kyrkan givet att de enligt dagens läroplaner är obligatoriska för elever? Kan själva begreppet *skolavslutning* tolkas i vidare ramar, så att spänningar mellan konfessionellt och icke-konfessionellt minimeras? Vilka krav ställer det på kyrkans präster när det gäller att inta en ceremoniell roll i en icke-konfessionell högtid? Här blir Aldrins exempel med några biskopars olika hållningar, hämtade från tidigare kyrkomötesdebatter, intressanta att se närmare på.

Av intresse är också genomgångar som görs i bokens femte kapitel om "Styrningar", där diskussion förs om hur skolmyndigheter respektive Svenska kyrkan "pekar ut riktningen" för vad en skolavslutning ideologiskt sett är, ett pekande som synliggör fler än en disharmonisk utmaning. Kan Skolverket exempelvis ha tolkningsföreträde när det gäller att avgöra om en psalm har ett (icke berättigat) religiöst, ett (förmodligen berättigat) kulturellt eller ett (berättigat) historiskt värde i en icke-konfessionell ceremoni, och ska Skolverket tilldelas ett sådant? Något liknande kan man fundera över när gäller en konfessionell organisation som Svenska kyrkan, också om den verkar i ett samhälle präglat av sekularisering och, vad Aldrin med hänvisning till forskarna Henrik Berggren och Lars Trägårdh beskriver som statsindividualism.

Jag tror att inte minst religionssociologer kan ha intresse av den genomförda undersökningen – särskilt då de statistiska översikter som rör ”mediefenomenet skolavslutningar i kyrkan åren 2006–2016”. Det sjätte kapitlets diskussion kring bland annat ”Synen på barnet och ansvaret för undervisning” må vara aningen schematisk men kan säkert väcka nyfikenhet hos läsare.

Här vill jag dock understryka att det är svårt att förstå författaren, när han i sitt förord hävdar att diskussion kring ”skolans undervisning om religion” är ”något annat” än en diskussion om ”bruket med skolavslutningar i kyrkan”. Banalt sett är förstås båda diskussionsobjekten olika. Men, som Aldrin själv visar i det nämnda kapitel 6, löper vägarna för argumentation och motargumentation inte länge som två helt parallella spår. Titeln på den aktuella boken indikerar väl också något liknande genom dess skrivning ”spelet om religion i svensk skola”, precis som förtydligandet av metaforen ”spelplan” – ”där olika synsätt på religion, skola, utbildning och samhälle har formulerats, debatterats och omformulerats”.

Allt kan inte rymmas i en och samma studie, men jag tror att undersökningen hade vunnit på att i större utsträckning kontextualiseras i relation till den omfattande nationella och internationella religionsdidaktiska forskning som föreligger, inte minst när det gäller analys av konfessionell respektive icke-konfessionell religionsundervisning. Här finns många exempel på konstruktiva strategier såväl som fallgropar när religion ”formuleras, debatteras och omformuleras” i skolor med och utan konfessionstillhörighet. Författaren ger i sin epilög några exempel på trådar som kan tvinnas vidare, men de hade kunnat vara rikare till antal och till form.

Denna kritik är inte ägnad att förta

intrycket av en läsvärd, givande studie. Det är inte heller kritiska synpunkter som man kan ha på visst innehåll i densamma. Jag går inte in på mer bagatelartade sådana i form av språkfel och en citatteknik som ibland gör det svårt att hänga med i vad som påstås i anförda textutdrag, inte heller på mindre sakfel som att grundskolans ”kursplaner” inte som gymnasiet benämns ”ämnesplaner”.

Det finns dock ett antal påståenden som inte syns väl förankrade och som bör diskuteras kritiskt. Jag har inte här utrymme att ta upp fler än ett, vilket rör Aldrins kommentar till Karin Kittelmann Flensners avhandling om svensk religionsundervisning, där författaren sägs ha ”påvisat att den svenska religionsundervisningen i praktiken innebär att religion behandlas nedvärderande”. Det är ett kraftfullt anspråk som jag inte känner igen från Kittelmann Flensners forskning. I den framhålls visserligen att det förekommer att ”sekulära synsätt favoriseras” och att religiösa människor uppfattas i enlighet med bilder av ”den Andre”. Men att av detta dra slutsatsen att Kittelmann Flenser ”påvisat” detta som ett generellt särdrag i svensk religionsundervisning är knappast att göra henne rättvisa. Det är viktigt att man i ett sammanhang som det aktuella är varsam och inte ägnar sig åt övertolkning – det visar inte minst Aldrin själv i sina kritiska analyser av debatten kring skolavslutningar i kyrkan.

Olof Franck
Göteborgs universitet
olof.franck@gu.se